

1980. szeptember 3-án volt, jelen voltak: BUTSHIKAN SINGH, az Indiai Köztársaság nagyköveteinek képviselője, POLGÁR ENDRE, a KKI főosztályvezetője, KAULA professzor, ÁGOSTON MIHÁLY, az OMKDK főigazgatója, WOLFGANG LÖHNER, az Unesco Általános Információs Programjának vezető munkatársa, P. B. MANGLA (Delhi) és A. GOPANATHAN (Bangalore) professzor, valamint a kiténtetett.

Az elhangzott ünnepi beszédek LÁZÁR PÉTER munkásságának méltatása mellett hangsúlyozták a két ország közötti gazdasági, kulturális és információs együttműködés eredményeit.

Előadás és látogatás az OMKDK-ban

KAULA professzor – a részére összeállított szakmai program keretében – szeptember 4-én, meghívott közönség előtt angol nyelvű előadást tartott „*New developments in library and information science education*” címmel. Előadásában kitért a könyvtáros/dokumentalista/információs szakemberképzés történeti kialakulására, az elmúlt időszakban bekövetkezett főbb változásokra és a terület fejlődési trendjeire.*

Az előadás után KAULA professzort fogadta ÁGOSTON MIHÁLY, az OMKDK főigazgatója. Beszélgetésük során áttekintették az információ nemzetközi problémáit és az együttműködés különböző kérdéseit. Külön foglalkoztak az információrobbanás okozta nehézségekkel, azon belül is P. BOURGEOIS-nak, a Svájci Nemzeti Könyvtár volt igazgatójának azzal a megállapításával, amely szerint a tudomány és technika területén a kiadott publikációk 92 százaléka értéktelen, és csak 8 százaléka hasznosítható.

A krónikás a beszélgetésből ki szeretné emelni azt a részt, melynek során P. N. KAULA a Ranganathantól, ÁGOSTON MIHÁLY pedig a Pattantyús Ádámól kapott életre szóló tanításokat foglalta össze, a következőképpen:

1. Amit megtanulsz, azt tedd is.
2. Mindig tegyél többet, mint amiért megfizetnek.
3. Ügyelj a munka tisztaságára, és ne a saját hasznodra dolgozz.

(Ranganathan – Kaula)

1. Tudd, amit csinálsz.
2. Higgyél abban, amit teszel.
3. Amit teszel, azt akard is.

(Pattantyús – Ágoston)

Egyéb programok

Szakmai programjai keretében KAULA professzor még a következő helyeken folytatott konzultációkat magyar szakemberekkel:

OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ;
ELTE Könyvtártudományi tanszék;
Országos Széchényi Könyvtár;
MTA Könyvtára;

Az OMKDK rendezésében szervezett nemzetközi Unesco szeminárium, az információ szabványosítási kérdéseiről;

Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára.

(B. S.)

OKTATÁS

Modell az információs szakemberek képzésének specializálásához

Az IPKIR (*Insztitut povüsenija kvalifikacii informacionnüh rabotnikov = Információs Szakemberek Továbbképző Intézete*) munkájának fontos része az információs szakemberek ismereteinek felfrissítése és bővítése a GSZNTI (*Goszudarsztvennaja szisztema naucsno-tehnicseszkoi informacii = Országos Tudományos és Műszaki Információs Rendszer*) követelményeihez igazodva. E törekvések hatékonysága a képzési folyamat módszertani megalapozottságától is függ. Ehhez több, különböző tartalmú és orientációjú dokumentum kimunkálására – meglátásra van szükség.

Ezek közül a legfontosabb a képzés tematikai terve, amely a tartalmat határozza meg. A terv kidolgozásánál

figyelembe kell venni a képzés tartalmi differenciálódását és különféle szervezeti formáit.

1978 óta a képzés a következő 12 szakterületen folyik:*

a tudományos információs tevékenység szervezése és gazdaságtana (TIT – 1972),

a tudományos információs tevékenység szervezése és gazdaságtana a társadalomtudományok területén (TITT – 1978),

az információk analitikus–szintetikus feldolgozása, információs kiadványok szerkesztése (ASZF – 1972),

referenz szolgáltat (RSZ – 1972),

a tudományos, műszaki eredmények és tapasztalatok propagálásának szervezése (TMP – 1972),

az ipar területén elért eredmények összegyűjtésének,

* Előadásának szövegét a szerző megküldi lapunk számára, és azt a közeljövőben közölni fogjuk. – Szerk.

* Zárójelben az egyes tanfolyamoknak az 1. táblázatban használt rövidítése és első indítási éve szerepel.

átadásának és felhasználásának szervezése, ágazatközi információcseré (ICS – 1978),
 automatizált tudományos és műszaki információs rendszerek (AIR – 1972),
 a tájékoztatás gépesítése (TG – 1972),
 nemzetközi tudományos és műszaki információs rendszerek (NTMIR – 1978),
 információelmélet és gyakorlat (IEGY – 1978).

A szakosítás kialakításának modelljét a cikk a „Tudományos-információs tevékenység szervezése és gazdaságtana” tanfolyam példáján mutatja be. Ez a modell sztochasztikus, állandóan fejlődő hierarchikus struktúra. Mélysége és egyes szintjein szereplő elemeinek száma a GSZNTI szervezeti és funkcionális felépítésétől, valamint attól függ, hogy a különféle elemek mennyire befolyásolják a GSZNTI működésének hatékonyságát. E modellben az egyes szinteken levő összetevők között is van kapcsolat. A példabeli modell sémáját az 1. ábra szemlélteti.

Az IPKIR tanfolyamok szakosításának az a célja, hogy meghatározott képzettségű és funkciójú információs szakemberek valóban „testre szabott” továbbképzésben részesüljenek.

A bemutatott modell első szintjének legfontosabb tényezői:

- a tudományos és műszaki információs szerv típusa (F₁)
- a felhasználók munkakörének típusai (F₂)
- a dokumentumtípusok (F₃)
- az információs rendszerek típusai (F₄)

- az információs szervek technikai felszereltsége (F₅)
- az információs szakemberek munkaköre (F₆)

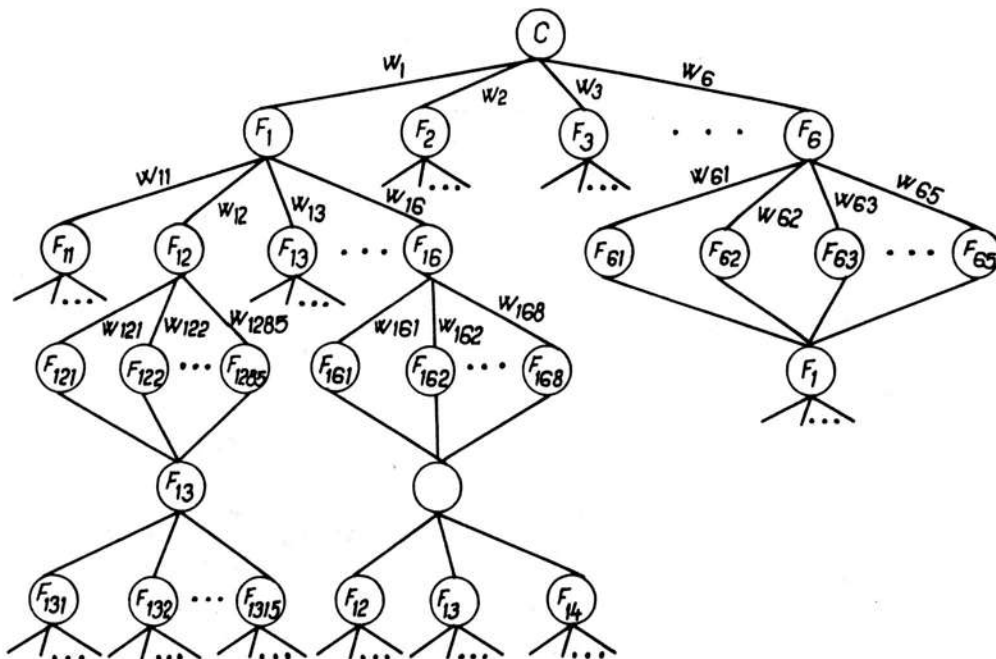
Az egyes tényezők hatása a W_i (i = 1, 2, ..., 6) fontossági együtthatók segítségével érzékeltethető. Ezek megállapítására szakértői csoportot kérnek fel. A modell első szintjének minden egyes tényezője tovább bontható. Például az F₁ a következőképpen:

- össz-szövetségi (F₁₁)
- központi-ágazati (F₁₂)
- köztársasági (F₁₃)
- ágazatközi-területi (F₁₄)
- köztársasági-ágazati (F₁₅)
- helyi (F₁₆)

Az egyes információs szerveken belül is lehetséges a további bontás. Például a helyi információs szervek esetében a következő:

- főhatósági információs szolgáltatások (F₁₆₁)
- a tröszt információs szolgáltatásai (F₁₆₂)
- információs főosztály (F₁₆₃)
- a K + F információs szolgálata (F₁₆₄)
- a tervezés információs szolgálata (F₁₆₅)
- vállalati információs szolgálat (F₁₆₆)
- felsőfokú oktatási intézmények információs szolgálata (F₁₆₇)
- a tudományos-műszaki információs szolgálat társadalmi szervei (F₁₆₈)

A helyi információs szerveket a központi-ágazati, köztársasági és ágazatközi-területi információs szervek

1. ábra Modell az IPKIR-ben folyó képzés szakosításának elmélyítéséhez

segítik és gondozzák módszertanilag. Ezt a modellen az F_{16} -nak az F_{12} , F_{13} és F_{14} -től való függése érzékelteti.

A fentiekhez hasonlóan az egyes szintek többi elemét is tovább lehet bontani. Az $F_2, \dots, F_6$ tényezők továbbbontása a GSZNTI funkcionális felépítését tükrözi. Az F_6 összetevői pl.:

információs igények	(F_{61})
tudományos kommunikáció	(F_{62})
a tudományos és információs tevékenység tervezése, beszámoló rendszere és nyilvántartása	(F_{63})
önálló gazdasági elszámolás az információs szervek tevékenységében	(F_{64})
a tudományos információs tevékenység hatékonysága	(F_{65})

Ha a képzés szakosításának fejlődését a bemutatott modell „irányítja”, akkor annak minden lehetséges továbbágazása egy-egy újabb szakosítás lehetőségére hívja fel a figyelmet. Közülük azokat célszerű megvalósítani, amelyekhez eléggé homogén hallgatói csoportok toborozhatók. Például a „Tudományos és információs tevékenység szervezése és gazdaságtana” tanfolyam ($C - F_1 - F_{16} - F_{162} - F_{12} - F_{121}$) „útja” megfelel a „Tudományos információs tevékenység szervezése és gazdaságtana a trösztöknél” szakiránynak is.

Az adott modellhez útmutatóként szolgálhat az a morfológiai mátrix, amely tartalmaz minden olyan lényeges tényezőt, amely a szakosítást befolyásolja, illetve e tényezők lehetséges értékeit is. A mátrixban a korábban tárgyalt „külső” tényezőknél ($F_{11} - F_{16}$ és $F_2 -$

F_6) kívül néhány „belső” tényezőről se feledkezzünk el, pl.:

az információs szakemberek kategóriái	(F_9)
képzésük időtartama	(F_8)
az információs szakemberek alapképzettségének jellege	(F_{10})

Az IPKIR a következő kategóriák továbbképzésével foglalkozik:

az információs szervek vezetői és helyettesei	(F_{71})
az információs szervek strukturális szervezeti egységeinek vezetői	(F_{72})
az információs szervek vezető szakemberei	(F_{73})
a fenti szakemberek utánpótlására kismemelt szakemberek	(F_{74})

A továbbképzésbe bevont információs szakembereknek felsőfokú képesítéssel és legalább 2 éves információs gyakorlattal kell rendelkezniük. A képzés időtartama 2 hónap.

A 2. táblázatban látható morfológiai mátrix 13 alapvető tényezőt tartalmaz. Ez a mátrix abban különbözik a szokásos morfológiai mátrixtól, hogy a lehetséges szakképzés kiválasztásával nem feltétlenül szükséges valamennyi tényezőt egyidejűleg figyelembe venni.

A morfológiai mátrix mellett jó, ha rendelkezésre áll a „szakképzés – szakképzésre ható legfontosabb tényezők” táblázata, amely tartalmazza a fontossági együtthatók szakértői értékeit.

1. táblázat

Az IPKIR-tanfolyamok további szakosítására hatást gyakorló alapvető tényezők

Alapvető tényezők	A képzés szakosítása									
	TIT*	TITT	ASZF	RSZ	TMP	ICS	AIR	TG	NTMIR	IEGY
A tudományos és műszaki információs szerv típusa (F ₁)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
A felhasználók munkakörének típusai (F ₂)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Dokumentumtípusok (F ₃)			+	+		+	+	+	+	
Az információs rendszerek típusai (F ₄)							+	+	+	
Az információs szervek technikai felszereltsége (F ₅)							+	+	+	
Az információs szakemberek munkaköre (F ₆)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

*A rövidítések feloldása a szövegben megtalálható

2. táblázat

Morfológiai mátrix a képzés szakosításának továbbfejlesztéséhez

Alapvető tényezők		Az alapvető tényezők értékei					
1	Össz-szövetségi információs szervek	(F ₁₁)	F ₁₁₁	F ₁₁₂	F ₁₁₃	...	F ₁₁₁₀
2	Központi-ágazati információs szervek	(F ₁₂)	F ₁₂₁	F ₁₂₂	F ₁₂₃	...	F ₁₂₈₆
3	Köztársasági információs szervek	(F ₁₃)	F ₁₃₁	F ₁₃₂	F ₁₃₃	...	F ₁₃₁₅
4	Ágazatközi-területi információs szervek	(F ₁₄)	F ₁₄₁	F ₁₄₂	F ₁₄₃	...	F ₁₄₉₄
5	Ágazati-köztársasági információs szervek	(F ₁₅)	F ₁₅₁	F ₁₅₂	F ₁₅₃	...	F ₁₅₈₆
6	Helyi információs szervek	(F ₁₆)	F ₁₆₁	F ₁₆₂	F ₁₆₃	...	F ₁₆₈
7	A felhasználók munkakörének típusai	(F ₂)	F ₂₁	F ₂₂	F ₂₃	...	F ₂ (2)
8	Dokumentumtípusok	(F ₃)	F ₃₁	F ₃₂	F ₃₃	...	F ₃ (3)
9	Az információs rendszerek típusai	(F ₄)	F ₄₁	F ₄₂	F ₄₃	...	F ₄ (4)
10	Az információs szervek technikai felszereltsége	(F ₅)	F ₅₁	F ₅₂	F ₅₃	...	F ₅ (5)
11	Az információs szakemberek munkaköre	(F ₆)	F ₆₁	F ₆₂	F ₆₃	...	F ₆ (6)
12	Az információs szakemberek rangja	(F ₇)	F ₇₁	F ₇₂	F ₇₃	F ₇₄	
13	A képzés időtartama	(F ₈)	F ₈₁	F ₈₂			

Megjegyzés: A mátrixban példaként szereplő „út” A tudományos információs tevékenység szervezése és gazdaságtana a GSZNTI meghatározott ágazatában szakosításnak felel meg.

A cikk mellékletében felsorolja az IPKIR-ben már létező és a tervezett szakosításokat.

/UHIN, Ju. Ju.: Model' formirovanija szpecializacij obucszenija informacionnüh rabotnikov. = Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija, 1. sor. 3. sz. 1979. p. 19–23./

(Szabóné Nacs Rozália)

Az információs és dokumentációs alapképzés fejlődése a berlini Tudományos Tájékoztatási és Tudományos Könyvtárügyi Szakiskolában

Az NDK Minisztertanácsa 1963-ban határozatot hozott az ország tudományos és műszaki információs rendszerének továbbfejlesztésére vonatkozóan.

A határozat végrehajtása keretében szervezték meg a folyamatos szakemberképzést az információ és dokumentáció területén, konkrétan a berlini Tudományos Könyvtárosképző Szakiskolában (Fachschule für Bibliothekare an wissenschaftliche Bibliotheken). A három éves képzés során a hallgatók a következő főbb tantárgyak ismereteit sajátították el: marxizmus-leninizmus, orosz, angol és egy harmadik nyelv (francia vagy spanyol), az információ és dokumentáció módszertana, információs források, bibliográfia, tájékoztatótechnika, könyvtári ismeretek, katalogizálás, irodalomtörténet, műszaki-gazdasági alapismeretek.

A képzésnek ez volt az első időszaka és 1963-tól 1967-ig tartott. A dokumentalisták képzésének ezt a szakaszát még számos szubjektív tényező befolyásolta, ami a kellő tapasztalatok hiányával függött össze. A szakiskolában akkoriban még nagyrészt mellékfoglalkozású szakemberek tanítottak.

A fejlődés második szakasza az 1967 és 1972 közötti évekre tehető. Ekkor elsősorban arra törekedtek, hogy a főfoglalkozású tanterők számát növeljék, és ezzel egyidejűleg emeljék a nevelés és képzés hatékonyságát. A szakiskola egy új típusú, egyéves szaktanfolyamot szervezett az információs rendszerekkel, berendezésekkel foglalkozó szakemberek részére, akik a tanfolyam elvégzése után dokumentalista szakvizsgát tettek.

1970-ben az iskolát Tudományos Tájékoztatási és Tudományos Könyvtárügyi Szakiskolának (Fachschule für wissenschaftliche Information und wissenschaftliches Bibliothekswesen) nevezték el.

A fejlődés harmadik szakasza 1973-ban vette a kezdetét. 1973-ban indult útjára a 4 és fél éves levelező oktatás, és ekkor vezették be a hivatás megjelölésére az „informátor” (tájékoztató szakember) fogalmát. Ezzel párhuzamosan dolgozták ki a nappali és levelező oktatás új tantervét, amelyben a következő tantárgyak szerepeltek: marxizmus-leninizmus, sport, orosz, angol és egy harmadik nyelv (jelenleg lengyel), német nyelv, a kultúra elmélete, kultúrpolitika, szocialista munkaügy, szocialista üzemgazdaság, szocialista tudmányszervezés, matematika, adatfeldolgozás, az információfeldolgozás szervezete és módszertana, információkereső rendszerek, információs források, az információfeldolgozás technikája,